
Introduktion

Fra 2004 og nogle år frem udkom der flere bøger på engelsk, skrevet af ateister, som omhandlede Gud, religion og kristendom. Tilgangen var usædvanlig kritisk over for gudstro og kristendom. Religion blev set som en sygdom, der forgifter alt. Der opstod nærmest en bevægelse i kølvandet på udgivelserne, og et væld af bøger fulgte efter. De fire mest indflydelsesrige og kendte ateistiske forfattere var Richard Dawkins, Sam Harris, Daniel Dennett og Christopher Hitchens. Den tænkning, som fulgte herfra, er blevet kaldt nyateisme. De fire forfattere fik flere tilnavne, blandt andet de fire ryttere fra Åbenbaringsbogen (Åb 6) eller firebanden. Dawkins har været den mest kendte og indflydelsesrige og har fået betegnelsen ypperstepræsten blandt nyateister.

Den bevægelse, der fulgte i halen på de fire personer, havde det meste af sit liv på internettet. Bevægelsen kom også op til overfladen i forbindelse med foredrag, debatter, møder, sommerlejre og lignende. Men tilslutningen i den fysiske verden var ikke overvældende. Indflydelsen foregik mest gennem bogudgivelser, internettet og foredrag.

Jeg har beskrevet nyateismen i datid som noget, der var

engang. Grunden er, at nyateismen ikke står så stærkt, som den gjorde for bare få år siden. Den eksisterer stadig, men til dels som gentagelser af, hvad der allerede er sagt. Som åndsretning har den ikke samme livskraft som for fem år siden. Argumenterne er blevet prøvet, diskuteret og har vist sig ikke at være så stærke, som mange først troede.

Men hvorfor så skrive en bog om nyateisme når relevansen ikke er den samme mere? Det, der alligevel kan berettigge til en bog, er, at tankerne stadig øver indflydelse, selvom indflydelsen er aftagende. Nogle af de grundlæggende antagelser om verden, som ligger i nyateismen, er gået mange i blodet, selvom argumenterne blæser i vinden. Derudover er de spørgsmål, som rejses, af stor betydning. Det berører overvejelser om, hvor vi kommer fra, hvor vi er på vej hen, hvad der er godt og ondt, og hvilke argumenter vi i givet fald kan have for det ene eller det andet grundlæggende synspunkt. Det er spørgsmål og overvejelser, der er afgørende for menneskelig kultur og identitet. Nyateismen kan bruges som springbræt til at overveje emner, som er væsentlige.

Der er mange, særligt i den engelsksprogede verden, der har udgivet bøger i tilslutning til nyateismen og dens bekendelse. Samtidig er der også kommet et væld af bøger, som kritiserer nyateismen og dens tænkning. Flere af bøgerne, som prædiker nyateisternes glade budskab, er blevet oversat til dansk, og der er også danskere, som har ladet sig påvirke, som henviser til ovenstående personer og tænker i samme baner. Derfor er det relevant, at der også på dansk udgives bøger, som peger på svaghederne i den nyateistiske argumentation.

Der er elementer i de nyateistiske aktiviteter, som man kan være taknemmelig for. Det gælder dog ikke retorikken. Må-

den, der skrives på, er voldsom. Det er baggrunden for, at man ikke bare har talt om ateisme, men om nyateisme. Det er blevet kaldt militant ateisme på grund af den aggressivitet, som lægges for dagen. Det, man i stedet kan være taknemmelig for, er, at nyateisterne med stor lidenskab sætter fokus på spørgsmål, som er væsentlige. Måden, det sker på, er ofte primitiv og begrænset, men emnerne er vigtige.

Dog må man også, når nyateisme bruges som anledning til at diskutere ateisme og teisme, komme med en undskyldning over for den almindelige ateist. Mit indtryk er, at nyateismen i høj grad har sit liv på internettet. De ateister, jeg har mødt og talt med, er ikke begejstrede for nyateismen. Fænomenet repræsenterer ikke ateisme som sådan, og det vil være urimeligt over for ateister, hvis man giver indtryk af, at Richard Dawkins og ligesindede repræsenterer ateismen.

Den nyateistiske argumentation eller propaganda har skabt en interesse for spørgsmålet om Gud. Den har afstedkommet, at der er udgivet flere bøger om emnet, som er værd at læse. Selvom oplægget til udgivelserne ikke har været det bedste, er der trods alt kommet noget godt ud af det. Jeg henviser i slutningen af bogen til nogle få af de bøger. Den interesserede læser, som følger den korte vejledning, jeg giver til sidst, kan hurtigt finde mange andre bøger, som vil kaste lys over emnet - dog er alle de nævnte bøger på engelsk.

Temaerne er store, og der kan skrives flere bøger om hvert emne. Bogen her er derfor også kun en appetitvækker, hvor læseren kan få en forståelse for dele af argumentationen og en fornemmelse af, hvilke emner det er, der behandles. Spørgsmål om Gud, religion, kristendom, Bibelen, verdens begyndelse, moderne fysik, videnskabsfilosofi, udviklingen i den vestlige civilisation, retfærdighed, fri vilje, bevidsthed,

moralske valg og godt og ondt kan synes som overvældende store emner, men samtidig er de yderst vigtige og uundgåelige.

Jeg vil i begyndelsen af bogen kort beskrive Dawkins, Dennett, Harris og Hitchens og deres tilgang til emnet religion. Beskrivelsen vil være meget kortfattet og vil mere være en berøring end en udfoldelse af deres tanker. Det giver en fornemmelse af, hvordan disse nyateister tænker. Men jeg vil gentagne gange i løbet af bogen vende tilbage til dem under behandlingen af forskellige temaer, som står centralt i debatten.

Spørgsmålet om forklaring

Når man taler med børn, kan man af og til opdage, at de kan være meget spørgende. Nogle børn finder også ud af, at man altid kan stille spørgsmålet "Hvorfor?" Ligegyldigt hvilket svar der gives, kan det mødes med et hvorfor. Det samme opdager man også, når man beskæftiger sig med videnskabs-teori. En forklaring må altid stoppe på et tidspunkt og forudsætte noget, som ikke er forklaret. Uden at vide det kan børn dermed rejse de store spørgsmål i livet, som mennesker har diskuteret og forholdt sig til i århundreder. Spørgsmålene kan være simple og også misforståede, men de kan rejse overvejelser, som er vigtige og komplicerede.

Det samme gør sig gældende, når man forholder sig til det, der har fået navn af nyateisme.

Når der skal tales om ateisme og gudstro, er nyateismen som sagt ikke det bedste sted at begynde. Men årsagen til, at det kan være relevant at tage udgangspunkt i nyateismen og bruge den som anledning til at forholde sig til det langt vigtigere, nemlig de grundlæggende spørgsmål om livet, er,

at nyateisterne er brændt igennem i medierne og også har en læserskare. Deres måde at argumentere på påvirker manges måde at tænke på.

Dog skal man være opmærksom på, at debatten kan blive skæv, hvis man tager udgangspunkt i de nyateistiske argumenter. Man kan let komme til at begynde et sted, som ikke er særligt frugtbart. Ikke desto mindre kan udgangspunktet også gribes positivt an, hvilket jeg vil forsøge her. Nyateismen kan være et springbræt til noget bedre. Som det vil fremgå af det følgende, er meget af argumentationen misforstået og underlødige, men emnerne er vigtige.

Som sagt er emnet enormt. For eksempel er jeg nødt til at forholde mig til spørgsmålet om, hvordan vi skal forstå europæisk historie. Når det siges, at religion forpester alt, og historien fremdrages som eksempel på tesen, bliver jeg nødt til at forholde mig til påstanden, selvom den tydeligvis er tåbelig. Og europæisk historie er et emne, der hurtigt kan gribe om sig; for ikke at tale om verdenshistorien, for det er ikke kun Europa, der inddrages i skærmydslerne.

Temaer som verdenshistorien, moderne fysik, videnskabs-historie, videnskabsteori, biologi, moralfilosofi, argumentationsteori og logik er alle emner, der let griber om sig. Samtidig er det også de ting, man mere eller mindre indirekte kommer i berøring med, når børn spørger. Og hvis det hele gribes ret an, kan blandingen af kortene føre til en interessant samtale. Det drejer sig jo om, hvor vi kommer fra, hvor vi er på vej hen, og hvad der på den vandring må siges at være godt og ondt. Hvad kan være mere vigtigt at tale om end det?

Indholdet i denne bog er derfor ikke en udfoldelse af hele den nyateistiske trosbekendelse, men i stedet en udfoldelse af aspekter af hvordan vi grundlæggende må forstå verden og

de begivenheder, vi erfarer i den. Altså spørgsmål om hvad årsagen er til det hele. Er der en begyndelse, og hvis der er, hvad er årsagen til den begyndelse? Er det fornuftigt at tale om godt og ondt, og på hvilken måde kan man afgøre, om noget er det ene eller det andet? Hvordan skal vi forstå de historiske begivenheder, som har gjort, at vi er, hvor vi er i dag - det vil blandt andet sige: Hvad er årsagen til nazisme, stalinisme og ondskab og terror i det hele taget, og hvordan kan vi undgå det i dag? Når vi forholder os til de spørgsmål, så kommer vi i berøring med vores grundlæggende antagelser om verden, og hvordan den hænger sammen. Dermed kommer Gud også ind i billedet. Vi kan ikke undgå spørgsmålet, om baggrunden for alt er bevidsthed eller materie.

Som det vil blive tydeligt i løbet af bogen, så er menneskers antagelser styrende for, hvordan verden opfattes og tolkes. Hvad man anser for rimeligt og sandsynligt, er delvist afhængigt af, hvor man står og betragter verden. Det betyder ikke, at grundsyn ikke kan udfordres. Det kan de så afgjort. Men de grundlæggende antagelser får ikke desto mindre afgørende betydning for ens tolkning af verden. Der er nogle grundantagelser, som er selvforstærkende. Hvis Gud er, betragtes verden på en anden måde, end hvis Gud ikke er. Disse grundantagelser får også betydning for tolkningen af historien. Hvad er baggrunden for, at der i historiens løb er opstået adskillige totalitære samfund, som har masser af menneskeliv på samvittigheden? Her gives der diametralt modsatte svar, og dem, der er uenige, kan ofte have svært ved at se det fornuftige i modpartens argumenter. Hvad man antager om verden, har betydning for, hvordan man tolker den - og vice versa; uden at det betyder, at samtalen bliver umulig.

I de her samtaler, hvor de store spørgsmål skubbes om-

kring, kan det være godt at afgrænse emnet og tydeliggøre definitionerne, for at man ikke skal tale fuldstændig forbi hinanden. Det drejer sig for eksempel om, hvordan vi definerer ord som Gud, videnskab og tolerance. Spørgsmålet om videnskabelig afgrænsning og forklaring vil jeg vende tilbage til senere.

Denne bog kan beskrives som en apologetisk bog. Dog kan det ord let misforstås. Også her er afgrænsning og definition påkrævet. Apologetik er ikke, at man for enhver pris skal finde løsninger på problemer eller finde svar til ens kritikere, så man i fred kan mene det, man altid har ment. Apologetik kan beskrives med et citat af C. S. Lewis: "Vi har brug for god filosofi, om ikke for andet så fordi dårlig filosofi har brug for et svar."¹ Når der spørges til troen og den anklages, men anklagen og spørgsmålene er udtryk for misforståelser og fejl-opfattelser, så må der udredninger til. Det er det, apologetik er - udredninger.